

Novum

Doktori címet szerzett Koppándi Botond Péter

Koppándi Botond Péter, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet (KPTI) unitárius karának gyakorlati teológiai tanársegédje 2016. november 14-én védte meg Az „Új Homiletika” mozgalom és az amerikai protestáns prédikálás megújítása témájú doktori dolgozatát a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen (DRHE). Témavezetői dr. Fekete Károly (DRHE) és dr. Rezi Elek (KPTI), szakbíráói pedig dr. Gonda László (DRHE) és dr. Kocsev Miklós (Károli Gáspár Egyetem Hittudományi Kara) voltak.

A disszertáció feldolgozója és kritikailag értékeli az Új Homiletika mozgalom legfontosabb képviselőinek (Fred Craddock, David Buttrick, Eugene Lowry, Thomas Long, Lucy Rose és David Randolph) szakkönyveit, tanulmányait és igehirdetéseit. A kutatás nem titkolt, közvetett szándéka volt az erdélyi homiletika megújulási lehetőségeinek vizsgálata.

A dolgozat bemutatása előtt dr. Rezi Elek ismertette a doktorjelölt eddigi pályafutását. A következőkben ezt az ismertetést, a dolgozat rövid összefoglalását és téziseit, valamint dr. Gonda László szakbírálatát közöljük.

Koppándi Botond Péter doktorjelölt bemutatása

Mindenekelőtt engedtessek meg nekem, hogy a KPTI rektorhelyettesként és Unitárius Karának dékánjaként mondjak köszönetet a DRHE doktori iskolájának és dr. Fazakas Sándor elnök úrnak, hogy intézetünk tanára, Koppándi Botond Péter ezen az egyetemen doktorálhat. Ugyanakkor köszönetemet nyilvánítom dr. Fekete Károly professzornak, ft. püspök úrnak azért, hogy témavezetői minőségében szakértelemmel irányította a doktorjelölt munkáját.

Megtisztelő számomra, hogy egykori kedves, tisztelettudó tanítványomat mutathatom be, aki jelenleg a KPTI-ben munkatársam, és hogy a DRHE doktori iskolában ismét tanítványom lehetett.

Koppándi Botond Péter 1974. augusztus 9-én született Kolozsváron. Középiskolai tanulmányait a kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceumban végezte 1988–1992 között, ahol 1992-ben jó eredménnyel érettségizett, majd pedig 1992-ben sikeresen felvételizett a Kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karára. Teológiai hallgatóként kitűnt szorgalmával, lelkiismeretes tanulmányozásával és korrekt magatartásával. Teológus évei alatt nagy érdeklődéssel fordult a gyakorlati teológiai tárgyak felé, de különösen a homiletika

szakdiszciplína ragadta meg. 1996-ban alkalma nyílt arra, hogy chicagói Meadville Lombard Theological School nyári ösztöndíjprogramjában vegyen részt, ahol szakmai gyakorlatokat végzett, és gyarapította teológiai ismereteit. Lelkészi oklevelet 1997-ben szerzett.

Gyakorló segédlelkési és rendes lelkészi szolgálatát az aranyosszéki Toróckó-szentgyörgyön végezte 1997–2009 között. Hívei nagy meglepéssel hallgatták igehirdetéseit, és buzgón támogatták a fiatal lelkész gyülekezetépítő munkáját.

Gyülekezeti szolgálata idején egy évet töltött ösztöndíjasként az amerikai egyesült államokbeli berkley-i, California Star King School for the Ministry unitárius főiskolán (2000–2001). Balázs Ferenc-ösztöndíjasként tapasztalatokat szerzett, intenzív szószéki szolgálatokat végzett, és tudományos kutatásokat folytatott a gyakorlati teológia, közelebbről a homiletika területén.

Sikeres versenyvizsga alapján 2009 novemberétől a KPTI unitárius gyakorlati teológiai tanszékének tanársegédje. Oktatott tárgyai: homiletika, katekétika, liturgika és pojmenika. Munkáját szakértelemmel, odaadással és örömmel végzi.

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem doktori iskolájába 2010-ben iratkozott be, a követelményeknek eleget tett, és 2013-ban abszolutóriumot szerzett. 2016 tavaszán véglegesítette *„Új Homiletika” mozgalom és az amerikai protestáns prédikálás megújítása* című doktori értekezését, és benyújtotta ezt a DRHE doktori iskolájához.

A doktori dolgozat megírásával kapcsolatban személyes észrevételem is van. A KPTI „családi” szellemének köszönhetően szinte naponként találkoztam Koppándi Botond Péter doktorandusszal, és láthattam, hogy milyen lelkiismeretesen, szorgalmasan és igényes tudományos munkával készítette doktori értekezését. Beszélgetéseink és tanácskozásaink rendjén a téma iránti buzgó érdeklődésének, lelkesedésének és kitartó munkáját lehettem közvetlen tanúja. Mindig lelkesen számolt be fordításairól, a felfedezett újabb forrásirodalomról, egy-egy elkészült fejezetről. Neki soha sem mondtam, de tudtam, most viszont neki is mondom, hogy aki olyan nagy szeretettel, érdeklődéssel, kitartással dolgozik egy doktori értekezés témáján, mint ő, annak értekezése is nagyszerű lesz; és ez be is igazolódott.

Publikációi a *Keresztény Magvetőben*, a *Református Szemlében* a KPTI *Sudia Doctorum Theologiae Protestantis* sorozatkötetében, valamint angol és magyar tanulmánykötetekben jelentek meg. Közmegelegedésre tartott előadásokat hazai és külföldi konferenciákon, szimpóziumokon. Oktatott tárgyai közül új kurzusokat írt a pojmenika- és a homiletika-szakcsoportokban.

Családot 2004-ben alapított. Felesége Koppándiné Molnár Éva, aki a magyarországi Mezőkövesd (Matyóföld) szülöttje. Isten három gyermekkel áldotta meg házasságukat, akik név szerint Botond Kristóf (2005), Aron (2009) és Eszter (2014).

Koppándi Botond Péter szakmai életrajzának ismertetése után azt kívánom, hogy Isten áldása legyen közös munkánkon.

dr. Rezi Elek társtémavezető

*Az „Új Homiletika” mozgalom
és az amerikai protestáns prédikálás megújítása.*

Összefoglalás és tézisek

A kutatás célja

A dolgozat abból az előfeltételezésből indul ki, hogy az észak-amerikai társadalomban végbement 20. század közepi átalakulások szükségszerűen változást szorgalmaztak a homiletika területén is. Ehhez hozzájárult néhány külső és belső tényező: mindenekelőtt az Amerikán végigsöprő, szabadságot hirdető és emberi jogokat követelő mozgalmak (a hippik, a civiljogi, a faji megkülönböztetés ellen küzdő mozgalom, a békemozgalom stb.) beleoltották az emberekbe a szabadságvágyat, a mindenkori hatalom és autoritás megkérdőjelezését. Emellett ott voltak a politikai változások, a vietnámi háború, a Kennedy-gyilkosságok, majd következett a hidegháború kezdete, és az amerikai emberekben válságként jelentkezett egyrészt a „kiválasztottság tudata”, másrészt a nagyhatalmi státusz sebezhetősége közötti konfliktus. A kulturális változások is nagy hatással voltak az amerikai életre: a televízió betörése az amerikai háztartásokba, a zenei élet nagyjainak széles körű ismertsége, társadalomra gyakorolt hatása és a hagyományos amerikai életforma elleni lázadása alapjaiban kezdte ki az addigi normákat. Az amerikai ember tanulni és gyakorolni kezdte a demokráciát. Véleménye volt, lázadt, ellenszegült, és mindenütt jelezte, hogy komolyan kell őt venni, mert már nem akarja, hogy valakik megmondják neki, hogy mi a jó, és mit kell tennie.

Az egyházak és a szószék sem maradhatott érzéketlenül e változások előtt. Világossá vált, hogy a prédikációk elvesztették volna létjogosultságukat, amennyiben egyrészt a semlegesség jelszava okán, másrészt a hagyomány őrzésének szlogene alapján pusztán a régmúlt idők történeteinek felidézésével foglalatoskodtak volna. Az is egyértelművé vált, hogy ha a lelkészek igazán komolyan veszik hivatásukat, akkor nem elégednek meg néhány nyájas szó kimondásával a szószékről, hanem azt is igyekeznek megkeresni, hogy ebben az egyre inkább szekularizálódó amerikai világban miként lehet a bibliai hagyomány alapján és profetikus hévvel úgy prédikálni, hogy megarthassák közösségeiket a vallásos ösvényen.

Nem lehetett figyelmen kívül hagyni azokat a gondolkodásbeli változásokat sem, amelyek a filozófia terén jelentkeztek. Martin Heidegger, Søren Aabye Kierkegaard, Rudolf Bultmann és társainak írásai egyre inkább bekerültek az amerikai szellemi körforgásba, és egyre többen ismerték meg Hans Georg Gadamer, Paul Ricoeur és Amos Wilder írásait is. Az európai szerzők népszerűvé válásával magyarázható az is, hogy Gerhard Ebeling és Ernst Fuchs és a nevük által fémjelzett új hermeneutikai gondolkodás begyűrűzött a teológiai fakultásokra. Újabb és újabb exegetikai megközelítések láttak napvilágot, a biblia-tudomány egyre bővült. Az addigi széleskörűen elfogadott történetkritika mellett új irányzatok kerültek előtérbe: az irodalomkritika, a retorikakritika, a redakciókritika stb. Nemcsak a valamikori szöveg részletes körülményeit, ha-

nem a mostani megértés feltételeit és lehetőségeit is kezdték vizsgálni. A filozófia és a hermeneutika egymásra talált, és az akadémiai világ is komolyan kezdett foglalkozni a megújulás gondolatával.

Ezzel pedig egyenes út vezetett ahhoz, hogy a homiletikai gondolkodás is változzon. A templompadokban ülő, mindenféle tekintélyt megkérdőjelező hívek kezdték fenntartásokkal fogadni a szószék hagyományos autoritását is. Azt érezték, hogy a prédikációkban a didaktikus és felszólító mód már sérti az ő autonóm gondolkodásukat, és szöges ellentéte annak a demokratikus szellemnek, ami végigsöpört odakint a nagyvilágban. A lelkészek közül is sokan érezték, hogy prédikációik nem korlátozódhatnak csupán a Biblia tanításainak elmondására, hanem foglalkozni kellene a társadalmi történésekkel is, hogy a bibliai tanítás releváns legyen a hallgatóik életében. Többen úgy érezték, hogy az évtizedeken át kielégítőnek bizonyult prédikálás már tarthatatlanná vált, és hogy a nagy mesterek, Karl Barth, Harry Emerson Fosdick, John A. Broadus prédikálási stílusának utánzása már nem minden esetben éri el a hallgatókat. Azt érezték, hogy az addig jól bevált magyarázó vagy kifejtő prédikálási módszer nem minden esetben éri el célját, mint ahogyan azt is, hogy a tematikus prédikálásnak is megvannak a korlátai. Őrlődtek a hagyomány szorításában, és egyre többen látták, hogy a „régii homiletika” tradicionális sémái már nem működnek mindenütt. Érzékelték, hogy a magyarázás–kifejtés–applikáció bevett formulája nem minden esetben hasznos, és hogy az általános bibliai igazságokat a hallgatóság életére alkalmazó deduktív stílus sem mindig kedves az egyre jobban öntudatosodó embereknek.

Mindezek odavezettek, hogy megfogalmazódott az igény egy új homiletika iránt. Ebből az igényből nőtt ki a *New Homiletic*, az *Új Homiletika*, amelyet Richard Eslinger „az észak-amerikai homiletika kopernikuszi forradalmá”-nak nevezett, s amely meghatározta az elmúlt fél évszázad amerikai prédikálását.

Kutatási témám választását tehát az motiválta, hogy megismerjem ennek a homiletikai mozgalomnak a gyökereit, kifejlődésének okait, illetve elméleti megalapozását, majd gyakorlati útmutatásait. Kíváncsi voltam arra, hogy mi idézhette elő azt, hogy egy igen nagy homiletikai tradícióval rendelkező kultúrában ilyen erőteljesen jelentkeztek a megújulás iránti igény. Mi vezethetett oda, hogy a hagyományosnak mondott homiletikai tanítás, amelyet Amerikában az *old homiletic* külön névvel illetnek, vagy éppen az Európából áthagyományozódott kérügmaticus prédikálás már nem bizonyult elégségesnek. Az érdekelt, hogy volt-e valamilyen hatása a hatvanas-hetvenes évek társadalmi és politikai mozgásainak a mozgalom kiteljesedésére, illetve hogy milyen eszmetörténeti háttere lehet egy homiletikai megújulási folyamatnak.

A kutatás rendkívül izgalmasnak bizonyult. Érdekes volt azt látni, hogy ez az új homiletikai megközelítés a forma és a tartalom összefüggéseiről beszél. Jó volt látni, hogy a prédikálást eseménynek felfogó irányzat azt sugallta: a bibliai szövegek értelmezése a hallgatóság élethelyzetének is függvénye, és ezért oda kell figyelni erre. Érdekes volt meglátni, hogy a bibliai igazságok narratív megje-

lenítése abban segít, hogy újraéljük a bibliai történeteket, és így azok ismét elevenné lesznek életünkben. Horizontot szélesítő volt az egyéni tapasztalatot komolyan vevő hozzáállás, amely aztán mégis elvezetett az egyetemes bibliai igazsághoz. Nagyszerű volt rájönni arra, hogy a módszer, bár nem mindennek feletti, mégis mennyire releváns a bibliai igazságok életszerű megfogalmazásában. Öröm volt azt látni, hogy az Új Homiletika rendkívül inspiráló.

A folyamatban kikristályosodott a kutatás célja is, ami nem más, mint az Új Homiletika mozgalom vezető szakembereinek – Fred Craddock, David Buttrick, Eugene Lowry, Thomas Long, Lucy Rose, illetve David Randolph – homiletikai elméletét megismerni, de főleg gyakorlati útmutatásaikból ihletet nyerni. Ugyanis a kutatás nem titkolt rész célja ez volt: oly módon vizsgálni a huszadik század második fele, illetve a huszonegyedik század eleje eme jeles mozgalmának a módszertani ajánlásait, hogy az inspiráló legyen saját homiletikai megújulásunkra nézve is. Meggyőződésem ugyanis, hogy az Új Homiletikát létrehozó homiletikai problémák felvetésekor gyakran saját gondjainkra ismerünk, és hogy nagyon sok közös vonás van az amerikai megújulási mozgalom és saját magunk megújításának igényei között. Megnyerő volt Fred Craddock érthető nyelvezete, David Buttrick elevenbe tapintó, ám mindig releváns kritikája és Thomas Long finom stílusa. Eugene Lowry művészi lelke, David Randolph társadalmi elkötelezettsége, illetve Lucy Rose tragikus sorsán is túlmutató gondolkodása és hierarchiamentes megközelítése elgondolkodtatott. Kiderült, hogy a homiletikai megújulás folyamatában vannak egyetemes kérdések, és hogy a prédikálás megújítása állandó és egyetemes emberi igény, és sokszor független attól, hogy az óceán melyik partján hangzik el. A cél tehát az volt: megvizsgálni, hogy mi vezetett az észak-amerikai protestáns prédikálás megújulásához, és hogy ebből mi magunk mit tudnánk megtanulni.

A feldolgozás módszere és a disszertáció gondolatmenete

A disszertáció írásának módszere az Új Homiletika mozgalom legfontosabb képviselői által írt szakmai könyvek és tanulmányok kritikai feldolgozása volt. Primér forrásként mindenekelőtt a hat homiletikus publikált műveit vizsgáltam meg, és arra összpontosítottam, hogy milyen elméleti háttere van tanításuknak, illetve hogy milyen gyakorlati javaslatokkal állnak elő. Ismertettem azt a kritikát, amellyel az előző korok homiletikai felfogását illették, foglalkoztam exegetikai útmutatásaikkal és a prédikációról szóló egyéni felfogásukkal; ismertettem módszertani jellegzetességeiket, illetve a prédikálás megújítására tett javaslataikat. Ezek után azzal ismerkedtem meg, hogy miként vélekednek egymás homiletikájáról, illetve hogy mit mondanak róluk az őket elemző angol nyelvű írások. Felkutattam a róluk szóló, meglehetősen kisszámú magyar nyelvű ismertetéseket, majd ezek után minden esetben megfogalmaztam saját kritikai észrevételeimet, értékeltem a pozitívumokat, illetve rávilágítottam az érzésem szerinti hiányosságokra. Mindenik homiletikus esetében a bemutatott módszer gyakorlati példajaként közöltem fordításban egy-egy jellegzetes prédikációt.

A tizenkét fő részre osztott dolgozat bevezetőjében a témaválasztás szubjektív okait, illetve a dolgozatban használt kifejezések magyarázatát adtam. A következő fejezetben megvizsgáltam az Új Homiletika megjelenésének előzményeit, és rávilágítottam azokra a homiletikai felfogásbeli változásokra, filozófiai és hermeneutikai hatásokra, illetve politikai, kulturális és társadalmi okokra, amelyek nyomán a mozgalom elindult. A harmadik fejezetben az Új Homiletika megjelenésével foglalkoztam, és bemutattam általános jellemzőit.

A negyedik fejezetben Fred Craddock homiletikai paradigmáját mutattam be, kitérve módszertani javaslatára, az induktív megközelítésre, és ismertettem a prédikálásra vonatkozó meggyőződését, tisztáztam a prédikáció hallgatóiról vallott felfogását, illetve bibliai exegézist, valamint a prédikáció formai kérdéseit tárgyaló nézeteit. A fejezet végén kritikailag értékeltem homiletikáját, majd bemutattam egyik jellemző prédikációját.

Az ötödik fejezet Eugene Lowry narratív prédikálási módszereit ismerteti. Itt kitértem tízlépéses prédikációíró módszerére, és bemutattam védjegyévé vált módszertani javaslatát, a *Lowry-féle burkot* (*Lowry Loop*), majd kritikailag vizsgáltam homiletikáját, és közöltem egyik prédikációját.

A hatodik fejezetben David Buttrick fenomenológiai homiletikáját tárgyaltam az ő erős prédikáláskritikájával, valamint az igehirdetésre vonatkozó felfogásával. Sajátos módszertanának és a mozzanatokból álló prédikációk bemutatása után homiletikájának kritikai értékelése és egy mintapredikáció közlése következett.

A hetedik fejezetben Thomas Long homiletikáját mutattam be az igehirdetőről mint tanúróól szóló felfogásával, bibliai értelmezésével, valamint módszertani javaslatával, a prédikáció fókuszának és funkciójának a kifejtésével, majd homiletikájának értékelésével és egyik prédikációjának közlésével. Ezt követi Lucy Rose, a tragikusan korán elhunyt homiletikus konverzációs homiletikájának bemutatása: miként értékelte az elmúlt évtizedek domináns homiletikai iskoláit, illetve hogyan ismertette sajátos felfogását, vagyis a kerekasztal körül ülő személyek homiletikai beszélgetését. Természetesen itt is kritikailag szemléltem ezt a sajátos homiletikát, majd egy fájdalmasan szép prédikációt közöltem tőle fordításban.

A kilencedik fejezetben David Randolph felfogását ismertettem. Ő nemcsak alapítója az Új Homiletika mozgalomnak, hanem a mozgalom megújítási lehetőségeit is keresi. Foglalkoztam az általa javasolt dinamikus prédikálás mibenlétével, illetve az általa *Következő Homiletikának* nevezett megújítási javaslattal is, megfelelő kritikával és bemutatott prédikációval együtt.

A tizedik fejezet megírását éppen David Randolph azon törekvése inspirálta, hogy miként képzelte el a prédikálás 21. századi megújítását, s így ennek alapján összegyűjtöttük azokat a javaslatokat, amelyeket az előbbi homiletikusokkal együtt fontosnak tartottak az új évezred homiletikai megújulása érdekében. A felhasznált irodalmat tartalmazó tizenkettedik fejezet előtt a dolgozat tulajdonképpen egy igen fontos összeggel zárult, ahol az Új Homiletika mozga-

lom legfontosabb alapelveit és útmutatásait foglaltam össze, illetve megfogalmaztam, hogy a kutatás hatására miként képzelem el saját, unitárius homiletikánkat a 21. században.

A kutatás eredményei

A disszertáció egyik hipotézise az volt, hogy az egyesült államokbeli társadalmi, politikai és szellemi életben végbement 20. század közepi átalakulások szükségszerűen változást idéztek elő a homiletika területén is, és így jöhetett létre az Új Homiletika. A huszadik század közepének embere már másként gondolkodott, mint a század eleji ember, más volt a szocializációja, más kulturális hatások érték. A filozófiai gondolkodásbeli változások és a hermeneutika újabb irányzatai mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy az amerikai hívő ember másként olvassa és értelmezze a Bibliát, másként tekintsen a hozzá szóló lel-készre, másként értse a nyelv teremtő erejét és hatását.

Sokan megkérdőjelezték az egyház autoritását, és kétségbe vonták a prédikálás értelmét. A „hagyományos” és a „kérügmaticus” prédikálás túlságosan dogmatikusnak és didaktikusnak tűnt, de a lelkigondozói prédikálás sem volt min-denki számára kielégítő.

A kutatás egyik eredménye annak felismerése, hogy ezek a külső és belső tényezők vezettek egy új homiletikai mozgalom elindulásához, mivel egyértelművé vált, hogy foglalkozni kell a prédikálást ért vádakkal és hatásokkal, és valamilyen pozitív választ kell adni a „szószék válságára”.

A kutatásból az is kiderül, hogy bár az Új Homiletika nem tekinthető egységes, ugyanazokat az elveket valló irányzatnak, mégis van benne néhány olyan közös vonás, amely mégis mozgalommá tette, és amely meghatározta a huszadik század második felének és a huszonegyedik század elejének prédikálását. Arra a felismerésre jutottam, hogy az Új Homiletika szerint a prédikálás a bibliai Kijelentés folytatása, amennyiben úgy tekintünk rá, mint eseményre. Tulajdonképpen nem a valamikori bibliai szövegnek újraelmondása a jelenben, hanem annak újraértelmezése a jelen helyzetben. Az Új Homiletika szerint a prédikálás esemény. Ezért az egész embert kell megszólítani teljes értelmi, érzelmi és szellemi valóságában. Ennek a megszólításnak az eszköze a nyelv, amely úgy válik eseménnyé, ha nemcsak az elmondottak tartalma, hanem annak hatása is előtérbe kerül, vagyis az, hogy a nyelv miként formálódik az emberi tudatban.

Az Új Homiletika tanítása szerint a szövegek értelmezésében figyelni kell a különböző korok értelmezési kísérleteire, de főleg a jelenkori értelmezésre. Az Új Homiletika képviselői előtt alapkövetelmény a kontextualitás, ugyanis az válik fontossá, hogy a textus hogyan értelmezhető egy hallgató számára egy bizonyos helyen és bizonyos alkalommal. A bibliai szövegek megértésben oda kell figyelni a Biblia irodalmi sajátosságaira, a szövegek struktúrájára, a perikópák felépítésére, a retorikai és más irodalmi szándékokra, mert ezek alapjaiban határozzák meg a megértést. A kognitív, racionális sémákra épülő megértést átveszi a poétikus megközelítési mód.

A prédikáció tartalma és formája nem választható el egymástól, ugyanis hatásukat együttesen fejtik ki. A cselekményszöveg, a mozzanat, a dráma, a filmszerű megközelítés, a dialógus lesz a megfelelő forma. A felszólító mód helyett indokoltabbá válik a leíró mód, a buzdítás helyett jobb az invokálás vagy a megerősítés.

Az Új Homiletika azt vallja, hogy az igehirdető lelkész részese a prédikálás eseményének, tulajdonképpen a saját Isten-tapasztalatából fakadó élményeit osztja meg hallgatóságával. A hallgatóság több mint a prédikáció címzettje, valójában a prédikálás eseményének főszereplőjévé válik, be kell fejeznie a prédikációt oly módon, hogy a saját életére vonatkozó következtetéseket önmaga vonja le. Az Új Homiletika participációt követel a hallgatótól.

Az is a kutatás eredményei közé sorolható, hogy a dolgozat által magyar nyelvterületen is ismertté válhatnak az Új Homiletika legkiválóbb képviselőinek művei. A magyar szakirodalomban ugyanis egy doktori dolgozat fejezetét és néhány tanulmányt leszámítva, keveset foglalkoztak az Új Homiletikával, amint az a disszertációban felhasznált irodalomjegyzékből is kitűnik. Ha David Buttrick, Eugene Lowry és Fred Craddock neve fel is bukkan néhány írásban, Thomas Long, David Randolph vagy Lucy Rose munkásságával egyáltalán vagy alig foglalkozik a magyar szakirodalom. Reméljük, hogy a dolgozatban található fordítások és összegzések némileg pótolják ezt a hiányt.

A kutatás eredménye lehet az is, hogy a szakirodalomban meghonosodik néhány olyan kifejezés, amely az Új Homiletikában megvan, de amelyre eddig nem találtunk magyar szakkifejezést. Például *Lowry Loop – Lowry-burok*, az *eventfulness – eseményteliség* vagy éppen a *homiletical plot homiletikai cselekményszövegként* vagy *homiletikai cselekménylángolatként* történő fordítása. Nyilván ez csupán egy remélt, a jövőtől függő eredménye a kutatásnak.

Szintén ilyen remélt eredmény az, ami a dolgozat egyik rész célja is volt, nevezetesen az, hogy Új Homiletika által felvetett, a prédikálás mibenlétéről és megújításának lehetőségeiről szóló kérdések tematizálják majd azok az itthoni törekvéseket is, amelyekben prédikálásunk jövőjéről, evangéliumhirdetésünk minőségi javításáról értekezünk. Nem lehet ugyanis eleget hangsúlyozni, hogy ezek a kérdések egyetemesek, és bár egyértelmű, hogy ezekre mi magunknak, saját kontextusunk figyelembevételével kell válaszokat találnunk, azért sokat tanulhatunk az Új Homiletika nyújtotta tapasztalatból.

Tézisek a nyilvános disputára

1. Az Új Homiletika mozgalom az 1960-as évek Amerikájában végbement társadalmi, politikai és kulturális változások hatására jött létre úgy, hogy ezek radikális szemléletváltást idéztek elő az észak-amerikai filozófiai, teológiai és homiletikai gondolkodásban. Az Új Homiletika olyan homiletikai paradigmaváltás, amely ezekre a változásokra próbál megfelelő homiletikai választ nyújtani a 20. század közepétől napjainkig.

2. Az Új Homiletika mozgalom nem mondható egységes, homogén felfogásnak, viszont bátran nevezhető közös alapelveket valló reformmozgalomnak. Ezek az alapelvek a következők: a prédikálás megújításának szükségessége, módszertani változások bevezetése, a prédikációnak eseményként történő szemlélése, odafigyelés a prédikáció hallgatóinak tapasztalására, a prédikáció nyelvezetének megújítása, az induktív megközelítés preferenciája a deduktív helyett, illetve a prédikáció formájának és tartalmának összefüggő volta. A mozgalom ernyője alatt helyet kapott az egyedi: a cselekményláncolat, a dráma, a mozzanat, a konverzáció, a fókusz és funkció, a dinamikusság stb. De ez az egyediség a közös alapelvek mentén alakult ki.

3. Az Új Homiletika elindítójának David Randolphot tekintik, „oszlopai”-nak Fred Craddock, David Buttrick és Eugene Lowry. Állításunk az, hogy a mozgalomhoz tartozik Thomas Long és Lucy Rose is. Tézisünk az, hogy Thomas Long az Új Homiletika jeles teoretikusa és egyik legkiválóbb képviselője, aki munkásságát ennek a mozgalomnak a szellemében, sőt ennek egy letisztultabb formájában fejt ki, illetve hogy Lucy Rose olyan módon képviseli az Új Homiletikát, hogy a századvégre korlátozódó homiletikai munkásságát a posztmodern felfogás kontextusában gyakorolta.

4. Az elmúlt évtizedek alatt az Új Homiletika bebizonyította életképességét, és útmutatást nyújt a 21. századi homiletika számára is. David Randolph felismerése alapján állítjuk, hogy a 21. századi prédikálás megújítása érdekében az Új Homiletika is megújításra szorul bizonyos értelemben, ugyanis az evangéliumot a digitális kor gyermekei számára is kommunikálni kell, és ehhez megfelelő módszertani változtatások szükségesek.

5. Erdélyi és magyarországi protestáns kontextusunkból szemlélve az Új Homiletikát, meggyőződésem, hogy ennek a mozgalomnak tanításait itthon is lehet hasznosítani, de azokat megfelelő kritikával kell kezelni. Az amerikai homiletika legutolsó ötven évében alkotó és kiemelkedő homiletikusok teológiai felfogása, módszertani útmutatásai és a „régii homiletikától” eltérő szemlélete idehaza is inspiráló lehet saját prédikálásunk megújításában.

Koppándi Botond Péter

Koppándi Botond Péter

Az „Új Homiletika” mozgalom és az amerikai protestáns prédikálás megújítása című doktori értekezésének belső szakszabírálata

Koppándi Botond Péter *Az „Új Homiletika” mozgalom és az amerikai protestáns prédikálás megújítása* címmel nyújtotta be a gyakorlati teológia tárgykörében megírt doktori értekezését a Debreceni Református Hittudományi Egyetem doktori tanácsához. A dolgozat megfelelő terjedelemben, jól strukturáltan, érthetően és világosan mutatja be témája tudománytörténeti kontextusát, a jelölt kutatási eredményeit és következtetéseit.

A dolgozat 11 fejezetre osztott struktúráját jól áttekinthető tartalomjegyzék teszi átláthatóvá. A szerző állításait konzekvensen használt hivatkozási rendszerrel – lábjegyzetekkel – dokumentálja. A több mint 200 tételt tartalmazó, impozáns irodalomjegyzék széles merítésű, és a magyar nyelvű protestáns homiletikai irodalom mellett a téma megfelelő angol nyelvű szakirodalmi áttekintését is nyújtja. A doktori dolgozat nyelvezete világos, elemzői igényű, és megfelel a doktori értekezéssel szemben támasztott formai kritériumoknak.

A doktorjelölt témaválasztása igen releváns a magyar protestáns kontextusra nézve. Rámutat arra, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a 20. század második felében végbement társadalmi változások, például az intézményes tekintélyek erodálódása, az igehirdetés hallgatóinak erősödő kritikus magatartása, az élményszerűség iránti igény a mai közép-európai, így az erdélyi és magyarországi magyar társadalomban is felfedezhető, és a 21. század elején egyre erősödnek.

A jelölt helyesen ismeri fel, hogy a magyar protestáns prédikálásnak reagálnia kell e kortárs kihívásokra, s ahogy a 20. század második felében meghatározó felismerés volt az amerikai protestáns egyházakban, hogy sem a korábban megszokott homiletikai formák – a magyarázó és kifejtő igehirdetés, deduktív módszer, az *Old Homiletics* –, sem pedig a Karl Barth teológiája által inspirált kérügmátikus igehirdetés vagy a lelkigondozói, tanácsoló igehirdetés nem ad megfelelő választ a kor embere számára, úgy a mai magyar társadalmakban is szükség van az igehirdetés új útjainak keresésére. A jelölt így talál rá jó érzékkel az amerikai Új Homiletika mozgalomra, amely éppen ezeknek a társadalmi változásoknak az összefüggésében tesz kísérletet arra, hogy választ találjon az igehirdetés előtt álló új kihívásokra, s végzi el annak részletes bemutatását és kritikai elemzését.

A doktorjelölt arra vállalkozik, hogy mélységében és részletesen ismertesse az Új Homiletika mozgalmat. Pontosan azonosítja azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek az 1960–70-es években a protestáns igehirdetés megújítása szükségességének a felismeréséhez vezettek, valamint helyesen tér ki azoknak a filozófiatörténeti változásoknak, illetve változó irodalomelméleti, hermeneutikai felismeréseknek bemutatására, amelyek az Új Homiletika mozgalom tudománytörténeti háttérét és keretét képezik.

Koppándi Botond Péter jó érzékkel és részletesen mutatja be a mozgalom legfontosabb jellemzőit Fred Craddock, Eugene Lowry, David Buttrick, Thomas Long, Lucy Rose és David Randolph homiletikai munkásságán keresztül. A disszertáció külön erőssége, hogy a vizsgált szerzők egy-egy igehirdetésének magyar nyelvű közlésével segíti hozzá az olvasót ahhoz, hogy közvetlen benyomást szerezhessen az Új Homiletika világáról. Az egyes szerzők munkáját jól érthetően ismerteti, és azokat részletes elemzés, illetve kritika tárgyává teszi. Helyesen mutat rá arra is, hogy bár megalapozottan beszélhetünk Új Homiletika mozgalomról mint jelenségről, a kutatómunka során kiválasztott és bemutatott szerzők homiletikai elméleteik és gyakorlatuk hasonlósága mellett jelentős eltéréseket is mutatnak egymástól. Különösen is fontos ebből a szempontból, hogy a jelölt meggyőzően érvel amellett, hogy Thomas Long és Lucy Rose munkássága is egyértelműen besorolható az Új Homiletika mozgalom követői közé, noha megközelítési módjuk sok tekintetben különbözik a többi vizsgált szerzőétől.

Koppándi Botond Péter helyesen mutat rá arra is, hogy az Új Homiletika mozgalom mint megközelítés nem értelmezhető a 20. századi kontextuális teológiák hatása nélkül. Megvilágítja, hogy az Új Homiletika követői számára kiemelt jelentőségű az igehirdetés befogadójának kulturális kontextusa, valamint az is, hogy a prédikáció hallgatói maguk is társalkotói a prédikációs folyamatnak. A dolgozatnak az is erőssége, hogy ebben az összefüggésben rámutat a nyelv szerepére: arra a folyamatra, ahogyan a jelentésalkotás megvalósul a befogadóban, s a nyelvnek az emberi tudatban végbemenő formálódása által a prédikáció eseménnyé válik. Ugyanakkor tovább gazdagította volna a disszertációt, ha a jelölt részletesebben kitekintett volna a nem nyugati kontextuális teológiáknak az Új Homiletika mozgalomra gyakorolt hatására.

A disszertáció a posztmodern sokféleképpen definiálható jelenségegyüttesét is tárgyalja mint korunk meghatározó kontextusát, és rámutat arra, hogy Lucy Rose arra tesz kísérletet konverzációs homiletikájával, hogy mintegy továbbgondolja az Új Homiletika mozgalom felvetéseit, és alkalmazza azokat a posztmodernitás kontextusában.

Ígéretes, hogy a jelölt dolgozata zárófejezetében – Randolph nyomán és egyebek mellett Lucy Rose felvetéseit is figyelembe véve – megfontolandó szempontokat fogalmaz meg egyrészt az Új Homiletika mozgalom lehetséges megújítási irányaira, másrészt pedig a magyar protestáns prédikálás megújítására nézve korunk posztmodern kontextusában.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy Koppándi Botond Péter disszertációja alaposan és tudományos igényességgel mutatja be vizsgálatá tárgyát, az amerikai Új Homiletika mozgalmat, annak erősségeit és azokat az impulzusokat, amelyek figyelembe kell vennünk a mai magyar protestáns igehirdetés oly sürgető és szükséges megújításakor, és amelyek követendő példák lehetnek kontextusunk számára is. Ugyanakkor kritikai elemzés tárgyává is teszi az Új Homiletika

által megfogalmazott programot, tárgyalja a megközelítés lehetséges veszélyeit, és rámutat annak problematikus elemeire.

Összegzésében árnyalt és releváns gondolatokat fogalmaz meg, és jó érzékel foglalja össze az Új Homiletika mozgalom erőnyeit és hiányosságait. Kutatásai alapján olyan megfontolandó és megalapozott szempontokat fogalmaz meg a mai magyar protestáns igehirdetés megújításához, amelyek továbbgondolásra érdemesek, és arra várnak, hogy a magyar protestáns gyakorlati teológiai munka- és a prédikálásgyakorlata levonja azokból a szükséges konzekvenciákat, és kritikus reflektálással kidolgozza az Új Homiletika mozgalom gyakorlati alkalmazását annak érdekében, hogy gyorsan változó korunkban a magyar protestáns igehirdetés sem a szó szoros, sem átvitt értelmében ne „veszítse el” hallgatóságát. Ebben az összefüggésben a doktorjelölt által megfogalmazott következtetések missziói programként értelmezhetők.

Koppándi Botond Péter most benyújtott disszertációja azzal járul hozzá a kortárs magyar protestáns teológiai tudományműveléshez, hogy magyar nyelven először mutatja be részletesen az amerikai Új Homiletika mozgalmat. Nemzetközi kontextusban a dolgozat újdonságát pedig az adja, hogy az kitekint az Új Homiletika mozgalom kortárs magyar protestáns alkalmazhatóságának kérdésére.

Koppándi Botond Péter doktori értekezése azt bizonyítja, hogy képes magas színvonalú, nemzetközi referenciarendszerben is értelmezhető tudományos kutatómunkát végezni a hittudományok területén, és új tudományos eredményekkel gazdagítja szakterülete, a gyakorlati teológiai tudományosságot. Ezért javaslom a főtiszteletű vizsgabizottságnak nagytiszteletű Koppándi Botond Péter unitárius lelkipásztor, egyetemi tanársegéd testvérünk doktori disszertációjának elfogadását és téziseinek nyilvános disputára való kítűzését.

A doktorjelölt életére és szolgálatára, valamint az elnök úr és a vizsgabizottság munkájára Isten áldását kérem.

dr. Gonda László
egyetemi docens

In memoriam Hebe Kohlbrugge (1914–2016)

Hebe Kohlbrugge ápolónő, az „ellenállás nagyszonya”, a prágai Comenius Fakultás és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet díszdoktora a német nemzetiszocializmus éveiben, majd a kommunizmus évtizedeiben egyaránt sok borsot tört a zsarnokság orra alá. Nekünk, erdélyieknek különösen nagy szolgálatot tett személyesen is, majd az általa „mozgósított” 81 református teológiai hallgató útján is

sokszorosán áttörte a vasfüggönyt. Saját vallomása szerint ezek a ma már 60-as, 70-es éveikben járó „fiatalok” az ő családja. Ennél népesebb, gazdagabb családot aligha látni! Hebe Kohlbrugge és „családja” Közép- és Kelet-Európa-szerte számtalan kapcsolatot épített a holland református egyház között és a vasfüggöny „innenső” oldala között. Ezek fokozatosan ma is élő gyülekezeti partneriséggé bővültek.

Hebe Kohlbrugge 2016. december 13-án hunyt el. Az Utrecht közelében fekvő Amerongen városban temették el december 21-én. Isten adjon neki örömet ott, ahova mindig nyugodtan, derűsen készült: az új ég és új föld hónapban.

Két írással emlékezünk rá. Az egyik az 2008-ban magyarul is megjelent *Kétszer kettő néha öt* című önéletrajzi könyvének fülszövege,¹ a másik pedig az a levele, amelyet a könyvének 2008. október 14-ei kolozsvári bemutatójára összegyűlt hallgatósághoz címzett.

„Málnási kisasszony. Hebe Kohlbruggénak ezt a »konspiratív« nevét sok erdélyi lelkipásztor ismeri. Játékos társításból keletkezett. A kommunista diktatúra éveiben, a rossz közellátás éveiben Erdély-szerte lehetett kapni az élelmiszerüzletekben a borivók által kevésbé kedvelt gyógyvizeket, a Szent György-fürdői Hébet és a málnásfürdői málnási vizet. És mert a 60-as, 70-es években egymás tájékoztatása többnyire postai úton történt, lehetőleg nyílt levelezőlapon vagy képeslapon – és virágnyelven! –, szinte önként adódott, hogy Jeffrauw Hebe Kohlbruggét Málnási kisasszony néven emlegettük. Igazolja ez a név az előszóban elhangzó másik nevet: kis összeesküvések nagy mestere.

Ám ebben a könyvben ne a névre és ne a személyre nézzünk, hanem azokra a történetekre, amelyek az utóbbi ötven esztendőben a szabad világtól elzárt

¹ Hebe Kohlbrugge: *Kétszer kettő néha öt. Ingázó tanú Kelet és Nyugat között*. Ford. Kállay Csabáné Miklós Tünde. Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár 2008. (*Szerk.*)

Közép-Európa keleti részein, s itt a kicsi Erdélyben is, az ökumenikus mozgalom árnyékában megestek. Málnási kisasszony hetven közép-európai „tanítványa”, köztük a mi húsznál több erdélyi „hollandusunk” a kapcsolatok olyan hálózatát teremtették meg, amely emberi összeesküvéssel sohasem valósult volna meg. Hisszük, hogy az erdélyi változások, s benne a holland–magyar kapcsolatok tervét Isten szőtte. Aki »mint titkos bánya mélyében formálja terveit, de biztos kézzel hozza föl, mi most még rejtve itt«.

Ebben a tervben és kivitelezésében Hebe Kohlbrugge (is) Isten áldott eszöke volt.

„Kedves Barátaim!

Hihetetlen érzés tudni, hogy ti ma mindnyájan reám gondoltok.

Éppen 41 éve jártam először Romániában. Azelőtt semmit sem tudtam rólatok. Azt mondták, hogy Ceaușescu ugyan diktátor, de azért egész jól megvanak az emberek Romániában. Akkor ötön voltunk a küldöttségben, és óriási tisztelettel, mondhatni, már-már piros szőnyeggel fogadtak minket. Majd gazdagon terített, díszes vacsoraasztalhoz ültettek. Ilyen helyzetben persze, hogy meglepődtem, amikor a mellettem ülő lelkipásztor megkívánta és elkérte a tányérom szélén hagyott, érintetlen hússzeletet... Másnap falura vittek minket, ahol csodaszépen kézimunkázott párnahuzatokat kaptunk ajándékba, az emberek díszes viseletbe voltak öltözve, s végig gyönyörűen süttött hozzá a nap. Hova kerültünk?

Több mindent szerettem volna kérdezni a minket kísérő lelkipásztortól, de olyankor, mint valami árnyék, azonnal mellém került az állami egyházügyi megbízott, úgyhogy a lelkipásztor mind csak a remek időjárásról beszélt. Furcsa helyzet volt. Vajon mi megy itt végbe?

Majd mikor visszamentünk a városba, szinte észrevétlenül mellém került valaki, aki elmenőben odasúgta: »Kérem, jöjjenek el jövőre is!« Felelni sem tudtam, olyan hirtelen történt az egész.

Jöttem máskor is, de akkor más »felállásban«. Saját autómmal jöttem, testvérnéném kíséretében. Körútra indultunk, amelynek első szakasza Nagyenyeden és Nagyszebenén át Brassóba vezetett. Szebenből kitérőt tettünk a Vöröstoronyi szorosba, de mikor azon átértünk, azt kérdeztük magunktól, hogy minek utazzunk ugyanott vissza, amikor a térkép szerint ott délen is vezet út Brassó irányában, Șuici nevű településen át. Amikor váratlanul folyó keresztelte az utat – hídnak nyoma sem volt! –, azt is megtanultuk, hogyan lehet vízen áthajtani. A mind keskenyebb út egyre magasabbra vezetett egy csodálatos szép hegyi tájon. Majd ismét egy település: Câmpulung. Újabb híd nélküli átkelés egy folyón, kalandos utunk pedig továbbvezetett. Végül váratlanul egy nagyszerű, sima útra érkezünk, ahogy később megtudtuk, a hágón átvezető, még fel sem avatott útra. Ezen aztán nagyszerűen utaztunk tovább, s ugyan a tervezettnél hat órával később, de megérkeztünk Brassóba. Ott se vacsora, se házigazda, de nem baj, befogadott minket Albert Klein, a szász lelkész. Onnan kezdve már

terv szerint mentünk tovább észak felé, s az egész körutat bejárva, visszaértünk Kolozsvárra. Így ismertük meg Erdélyt.

Am később igazából is megismerhettünk titeket. Ez az ismerkedés Henk és Sally² tanulmányútjával kezdődött, akik oda mentek közéték, magyarul tanultak, veletek éltek és tanultak. Hogy is jutottak ők oda?

Előző évi utunk vége felé, amikor már valamennyire oldódott a feszültség, küldöttségünk egyik tagja, De Graaf professzor megkérdezte: »Megengednék-e, hogy innen Utrechtbe jöjjön egy teológiai hallgató tanulmányútra?« A minket kísérő román biztonsági ember szinte villogó szemmel, haragosan kérdezett vissza: »Miért mindig csak Keletről Nyugatra?!« Ez nem a kommunista hivatalnok válasza volt, hanem a

nemzeti öntudatában sértett románé. Mintha ezt mondta volna: »Azt hiszitek, hogy csak nálatok jó minden?« Ezért aztán gyorsan azt mondtam neki: »Na jó, akkor jövünk mi Nyugatról Keletre!« Majd megerősítésül kezet adtam neki. Henk és Sally pedig tényleg kész volt Nyugatról Keletre jönni, hogy ott éljen és ott lakják veletek még úgy is, hogy rejtett lehallgatók voltak a szobájukban, és sok más nehézség is adódott. Henk és Sally után aztán jött Teun és Magda,³ majd Klaas és Ida,⁴ és így tovább, mindig újabb házaspár. Végül voltak, akik magukban jöttek, s mind megosztották veletek az itteni életet. Időközönként aztán én is jöttem, volt úgy, hogy két-három hétre is.

Miért volt ez? Mi volt az egésznek az értelme?

Hollandiában egyesek úgy gondolták, hogy nincs semmi értelme az egésznek, mert Hollandiában sokkal jobban lehet teológiát tanulni. De akik megjárták Erdélyt, teljesen ellenkezőleg vélekedtek, és azt mondták: »Jó volt ott, nem volt elvesztegetett idő!« Szóval, akkor tegyük fel újból a kérdést: mit akartunk mindezzel elérni?

² G. Henk van de Graaf és felesége, Sally van de Graaf-Leentfaar 1968–1970 között tanult vendégdiákként a kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézetben. Henk 1978-ban szerzett doktori címet ugyanitt. Erre az időre nézve ld. G. Henk van de Graaf: Dávid Gyula, a mi rektorunk. In: *Református Szemle* 95 (2002/6), 544–549; uő: Erdélyi református lelkipásztorok a kommunizmus idején – holland szemmel. Hogyan láttuk, hallottuk és éltük meg ezt mi magunk is? In: *Református Szemle* 106 (2013/4), 445–457. (*Szerk.*)

³ Teun van Rheede és Magda van der Ende 1970–1972 között volt kolozsvári vendégdiák. (*Szerk.*)

⁴ Klaas Cornelis Eldering és Ida Eldering Jonckers-Niebuhr 1972–1974 között tanult Kolozsváron. (*Szerk.*)

Először is szögezzük le egyszerűen: amit tettünk, sem dicséretet, sem csodálatot nem érdemel, mert csak az történt, amit az 1Kor 12-ben így olvasunk: *a test valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis egy test*. Ha pedig a test egy, akkor mi, a tagok pedig egy Lélek által hozzá tartozunk, ugyanis *egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté keresztfeltettünk*, és akkor egyszerűen összetartozunk.

Ha ezt az összetartozást nem vennénk komolyan, akkor a Szentlelket nem vesszük komolyan. Ez nem vágyálom, hanem tény és való, s ezért, ha mi közétek mentünk, ez nem valamiféle szeretetszolgálatból történt, hanem egyszerűen azért, mert egymáshoz tartozunk. Márpedig ha az embernek a húga vagy a bátyja bajban van, elmegy felkeresni őt.

Másodszor: ha a »másiknak« nincs lehetősége hírt hallani, vagy bár olvasni arról, hogy milyen eszmék és gondolatok terjednek a változó világban, akkor az ember elmegy a másikhoz, s elviszi hozzá ezeket az eszméket.

Harmadszor: ha ez a bizonyos »másik ember« olyan világban él, amelyben semmibe veszik az egyházat és a hívő ember hitét, akkor még inkább oda kell menni és megkérdezni: hogy vagytok, keresztyén testvéreim? Hogy van a tanító, hogy van a tanítvány, és hogy vagy te személy szerint?

Negyedszer pedig magunknak is fel kell tennünk a kérdést: Hogyan zajlik az én életem? Itt Nyugaton csak úgy élünk egyik napról a másikra, vagy pedig keresztyéni módon élünk?

Az ötödik kérdés már arról szól, hogy mit tehetnék konkrétan a másik emberért? Hát persze, vihetek neki kávé, mert kedves dolog, de mit ér az? Semmit. Vigyek könyvet? Igen, annak már van értelme, s akkor nézzünk körül, hogy juttathatnánk könyveket hozzájuk.

Es végül hatodszorban – mondjuk ki végre: legfontosabb maga a találkozás azok között, akik túl vannak, s akik innen vannak, s ezért az ember megpróbálja rábeszélni a rokonait, a barátait egy erdélyi útra, hogy kössenek ők is ismeretséget, barátságot, s akkor, egyszer csak kiderül, hogy már létre is jött egy partnergyülekezeti kapcsolat. Eközben mindkét oldalon felfedezzük: húzhatnak nekünk a nagyurak bármilyen határokat, megpróbálhatják lehetetlenné tenni életünket, mi nem törődünk a határokkal. A keresztyén ember nem vesz tudomást a határokról, nem vesz tudomást a sovínizmusról, mert ő csak egyet ismer: a fivérét és a nővérét. S ezt mindketten megtanulják, mihelyt megtapasztalták, hogy ők egy test, hogy ők együvé tartoznak.

»Együtt« azt is megtanulják, hogy nekik nincs más Istenük, csak Izráel Istene. Nem valamilyen istent, nem valamilyen »fennvalót« ismernek, mert az ilyen »fennvaló«, akit akár Allahnak is nevezhetnek, elérhetetlenül messze van, és sehol sem trónol. A mi Istenünk viszont, akit mi ismerünk, tettekkel van jelen, és úgy ismerjük őt, mint aki *Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiu által szólt hozzánk, akit örökösévé tett mindennek, aki által a világot teremtette.*⁵

⁵ Zsid 1,1–2 (Szerk.)

Ezzel az utolsó mondattal elérkeztünk a Zsidókhoz írt levéltől a Genézis könyvéhez. És így nem lezárult valami, hanem oda érkeztünk, ahol együtt kezdhethetjük megvitatni kérdéseinket. Ahol Istenről megtudjuk, mert ő közölte velünk, hogy ő nem a távoli és teljhatalmú »fennvaló«, hanem az az Isten, aki az ember kedvéért, a mi kedvünkért, ezt a világot létre hívta. Ha a környező »természetről« szólna, akkor... nos az is szép, de a teremtett világ az által a mi világnak, *aki által a világot teremtette*, mert egyszerre elkezd ragyogni, mihelyt »az ember« is ott van benne, akit az Isten személyesen megszólított. A Zsidókhoz írt levelet csak úgy értjük meg, ha megértettük, hogy Isten cselekvő Isten. Például az is az ő cselekedete, hogy minket magához szólít. Isten megszólító tette és az iránta tanúsított engedelmesség sem nem diadalmas, sem nem magabiztos. Ezt mindig bizonytalanság és kétség kíséri. Ha tovább olvassuk a Zsidókhoz írt levelet, sorra elének lép Ábrahám és Jákób, József és Mózes, és mindegyikről azt olvassuk az Ótestamentumban, hogy útjukat, amely a Zsidókhoz írt levél szerint a hit diadalmas útja, valójában kétségek, félelmek és bizonytalanságok kísérik. Ha megtettük ezt a lépést a Zsidókhoz írt levéltől a Genézisig, akkor világossá válik, hogy mi is ezt az utat keressük. Így volt a mi hozzátok vezető utunk ilyen közös útkeresés, egymás keresésének és egymás megsegítésének az útja.

Ne hagyjátok, hogy ez az út megszakadjon. Ha én személyesen nem lehetek is ott köztetek, ott vannak a többiek, akik ezen az úton velem és utánam jöttek, de hát ti mindnyájan már az új nemzedéke vagytok azoknak, akik ezen az úton járnak. Az én nemzedékem, az én barátaim, Juhász István, Dobri János, Jakab Zsigmond, Hegyi István, Kovács Pál és még nagyon sokan, nincsenek már közöttünk, ám mégis velünk vannak, mert meghallották, hogy az Úr Isten *miután régen sokszor és sokféleképpen szólt, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk*. Ilyen »végső idő« tulajdonképpen minden napunk, így a mai nap is, ez a szép ünnep, amelyen mindnyájan együtt vagyunk. Ezért énekeljük együtt a 85. zsoltár 4. versét.⁶

Hebe Kohlbrugge”

Juhász Tamás

⁶ *Jóság hűséggel összebékélik,
Békeség, igazság egymást szépen
Csókolják, ...
(Szerk.)*